

Civil szervezetekre vonatkozó törvényi rendelkezések

ÁROP-1.A.6-2013-2013-0005

„TANDEM -TANuljunk DEMokráciát a közös sikerért!”

BEVEZETÉS

Az Országgyűlés 2011-ben elfogadta az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásáról és a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényt (a továbbiakban Civil tv.), mely átfogóan szabályozza a civil szervezetekre vonatkozó anyagi jogi rendelkezéseket és a közhasznúságra vonatkozó normákat. Az alapvető, egyesületekre és alapítványokra vonatkozó anyagi jogi rendelkezéseket változatlanul a Ptk. rendezi.

Ezzel egy időben hatályba lépett a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény (a továbbiakban Cnyt.), mely a civil szervezetekre vonatkozó eljárási szabályokat fogja össze egy nagy szabályrendszerbe. 2014. március 15. napján hatályba lép a teljes magyar polgári anyagi jogot összefoglaló új kódex, a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban a megkülönböztetés végett új Ptk.), mely érinti a civil szervezetekre vonatkozó rendelkezéseket is.

A 350/2011. (XII. 30.) számú Korm. rendelet rendelkezik a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és a közhasznúság egyes kérdéseiről (Civil R.)

A civil törvényhez kapcsolódó jogszabályok linkjei és egyéb hasznos források a civil.kormany.hu/jogszabalyok oldalon találhatóak meg.

2011. ÉVI CLXXXI. TÖRVÉNY

A Civil tv. szabályozza az egyesülési jog alapján létrejött szervezeteket, a civil szervezetek csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárását, a civil szervezetek feletti törvényességi ellenőrzést, a civil szervezetek nyilvántartását, gazdálkodását, könyvvezetését, beszámolási rendjét. Rendelkezik a közhasznú jogállás szabályairól, a civil információs centrumokról, a civil szervezetek állami támogatásának különös szabályairól és a Nemzeti Együttműködési Alapról.

A 2011. évi CLXXV. törvény (Civil tv.) hatálya a Polgári Törvénykönyv alapján létrehozott

- alapítványokra,
- egyesületekre, valamint
- a közhasznú szervezetekre, illetve
- az egyesülési jog alapján létrejött egyéb szervezetekre terjed ki.

I. Az egyesülési jog alapján létrejött szervezetek

A civil tv. I. fejezete az egyesülési jog alapján létrejött szervezetekkel foglalkozik. Éppen ezért az egyesülési jogon kívül eső civil szervezetek (alapítványok) tekintetében nem alkalmazható. Az egyesülési jog szerepeltetése az I. fejezetben azt jelenti, hogy a köznyelvben civil törvényként aposztrofált jogszabály a korábbi Etv.-t és a korábban nem létezett civil szervezetekkel (ilyen a szövetség) kapcsolatos közös szabályokat határozza meg. (A szövetségre a korábbi Etv. utalt ugyan társadalmi szervezetek szövetségeként, de sem az, sem más jogforrás nem definiálta „a szövetséget”; a szövetség névvel alapított szervezeteket a bíróság „szövetség” nevű egyesületként vette nyilvántartásba, a korábbi névhasználati szabályok lazasága miatt.).

Az egyesülési jog alapján létrejövő törvény (a civil tv.) az Alaptörvény szerint nem minősül sarkalatosnak, azaz a jelenlévő képviselők több mint fele megfelelő és érvényes felhatalmazással rendelkezik a jogalkotásra ebben a tárgykörben. A civil tv. I. fejezetében szerepeltetett, az egyesülési jog alapján létrejött szervezetek szabályozása azonban arra utal, hogy bár a tárgykör szabályozása nem igényel parlamenti kétharmadot, és bár a civil szervezetek közös szabályai adják a törvény gerincét, a legfontosabb mégis az egyesülési jog alapján létrejött szervezetek elsődleges szabályozása. Ez rendszertani értelmezéssel azt mutatja, hogy maga az egyesülési jog és az egyesülési jog alapján létrehozott szervezetek közjogi jelentősége változatlan.

A Ptk.-ban szerepelnek az egyesületek státuszszabályai, illetve azok túlnyomó része. A Ptk.-beli egyesületi szabályok (leginkább a működésre vonatkozó szabályok) az új civil törvénnyel módosultak, ugyanakkor a civil tv. I. fejezete gyakorlatilag ugyanazokat a közjogi határokat szabja meg az egyesülési joggal, az egyesülési szabadsággal kapcsolatban, mint a korábbi szabályozás.

A civil tv. meghatározza az egyesület különös formáit is. Az egyesület különös formája a szakszervezet, a párt és a szövetség (továbbá a külön törvényben meghatározott, speciális tevékenységet folytató egyesület, mint pl. a biztosító egyesület stb.). Ezzel a civil tv. formakényszert vezet be a nyilvántartásba vehető szervezetek körében, szakítva a korábbi törvénytörvénnyel és gyakorlattal. A törvény ugyanakkor külön törvények szabályozási körébe utalja a párt és a szakszervezet kérdéseit, mivel ezek esetében nem határoz meg bővebb szabályozást (néhány kivétel említésétől eltekintve), és nem is definiálja azokat. Külön törvény hatálya alá tartozó tevékenységet végző egyesületekre a külön törvény az egyesületre vonatkozó rendelkezésektől eltérő szabályokat állapíthat meg (például a sportról szóló 2004. évi I. tv. további szabályokat ad a sportegyesületekre, sportszövetségekre). A különös formában működő egyesület elnevezésének tartalmaznia kell a különös forma megnevezését. (4. §)

A szövetséget viszont definiálja a civil tv.: *a szövetség március 15-étől olyan különleges egyesület, amely két tag részvételével is alapítható, működtethető és tagja egyesület, alapítvány, egyéb jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy civil társaság lehet; szövetség tagja természetes személy nem lehet*; további eltérés a legalább tíztagú egyesülethez képest, hogy az két tag részvételével is alapítható és működtethető. Ez a gyakorlatban a következőt jelenti: az egyesülésről szóló korábbi Etv. csak hivatkozott a szövetségre (és mellette még több más különös társadalmi szervezetre), ugyanakkor nem definiálta azokat. Ennek ellenére a bíróságok – egyesületként – nyilvántartásba vettek „szövetség” elnevezésű szervezeteket. Tekintettel arra, hogy a szövetségnek nemcsak a definíciója, hanem a különös szabályai is hiányoztak egy-két nem érdemi kivételtől eltekintve, egyesületi szabályok alapján bárki létrehozhatott a névszabatosság akkori szabályaiba nem ütköző „szövetség” elnevezésű egyesületeket. A szövetség új szabályainak bevezetése azt jelenthetné, hogy ezeket a szövetségeket át kellene alakítani (legalábbis nevükben azokat, amelyek nem felelnek meg a szövetség feltételeinek). Ez azonban értelmezésünkben nincs így. Mivel a „szövetség” elnevezés a gyakorlatban az egyesület (korábban társadalmi szervezet) alapítóinak ma már helytelennek számító névadása volt csupán, ezek a szervezetek továbbra is egyesületekként működnek majd, tekintettel arra, hogy a névviselés szabályait visszaható hatállyal nem lehet érvényesíteni.

Az elképzelhető, hogy a névszabatosság szabályai alapján (és az alapján, hogy az új civil tv.-ben a szövetségnek a jogalkotó önálló státuszt hozott létre) a bíróság nem enged majd „szövetség” elnevezésű egyesületeket létrehozni a jövőben, szövetségeket pedig csak a fent említett feltételek betartása mellett vesz majd nyilvántartásba. Ettől függetlenül további kérdés, hogy a bíróság a korábban „szövetség” elnevezéssel nyilvántartásba vett egyesületek számára kötelezővé teszi, illetve teheti-e a névváltoztatást. Véleményünk szerint a névszabatosság elveinek az „alapítvány” vagy „résztvénytársaság” elnevezésű egyesület éppúgy nem felel meg, mint a „szövetség” nevű egyesület, tehát vélhetően ilyen szervezeteket a jövőben a bíróság nem vesz nyilvántartásba, ugyanakkor vélhetően kapacitás és erőforrások híján (továbbá a fent említett visszaható hatályú értelmezés miatt) nem szólítják fel valamennyi „szövetség” elnevezésű egyesületet arra, hogy változtassa meg a nevét.

II. A civil szervezetek csőd-, felszámolási és végelszámolási, egyszerűsített törlési eljárása

A civil szervezetek csőd- és felszámolási eljárása, illetve a végelszámolás valamennyi civil szervezetre vonatkozó szabály. Értelmezésükhöz szükség van a cégtörvény, valamint a csődtörvény ismeretére és közös értelmezésére a civil törvénnyel. A II. fejezet rendelkezéseit a civil társaságra nem kell alkalmazni, a civil társaság megszűnése esetén a polgári jogi társaság szabályait kell alkalmazni. Ugyanakkor valamennyi egyesületre (tehát a kölcsönös biztosító egyesületre, a sportegyesületekre stb.) és a szakszervezetekre is vonatkoznak az eljárási szabályok.

E szabályok törvénybe iktatása azért is nagy jelentőségű, mert a civil szervezeteket olyan gazdálkodó szervezeteknek tételezi fel, amelyek ugyanolyan felelősséggel gazdálkodnak, mint a nem civil szervezetek. Ennek különösen nagy a jelentősége a korábbi törvényi szabályokkal és gyakorlattal szembeállítva: ma tehát még a legfőbb szerv döntése alapján elhatározott megszűnés (egyesületeknél) vagy a cél megvalósulása miatt a megszűnés (alapítványoknál) is elválik a gazdasági értelemben vett megszűnéstől, hiszen kötelező a végelszámolás lefolytatása. Azzal ugyanis, hogy a szervezet erre felhatalmazott szerve elhatározza, hogy megszűnik (vagy benyújtja a megszűnési kérelmet bizonyos feltételek teljesülése esetén), a szervezetnek gazdasági értelemben is rendezni kell a megszűnéssel járó helyzetet. Ez azt jelenti, hogy a megszűnésről hozott (adott esetben teljesen jogszerű és senki által nem vitatott) döntés (vagy a bíróság által megállapított jogszerű és jogerős megszüntető feltétel bekövetkezése) még nem jelenti azt, hogy a szervezet gazdasági értelemben is „kész” a megszűnésre. Annak feltételeit ugyanúgy meg kell teremteni: erre szolgál a végelszámolás és

kényszer-végelszámolás (illetve a felszámolási vagy csődeljárás abban az esetben, ha nem az erre jogosult szerv hoz döntést vagy nem a feltétel következik be az alapítványnál, hanem hitelezői igények merülnek fel).

A civil szervezetek végelszámolására (eltérő törvényi rendelkezés hiányában) a cégtörvényt, a felszámolási vagy csődeljárására (eltérő törvényi rendelkezés hiányában) a csődtörvényt kell alkalmazni.

A végelszámolás lényegében ugyanúgy zajlik, mint a cégek esetében. A kivétel: az eljárásra a nyilvántartó bíróság illetékes (szemben a cégtörvénnyel, amely szerint a cég székhelye szerint illetékes cégbíróság jár el).

Kényszer-végelszámolásnak akkor van helye, ha az alapítványt a bíróság szünteti meg a Ptk. 74/E § (2) és (4) bekezdései alapján (más alapítvánnyal való egyesítés, illetve a kezelő szervnek az alapítvány célját veszélyeztető tevékenysége esetén), vagy a Ptk. 74/E § (1) vagy (3) bekezdéseiben foglalt feltételek bekövetkezése (megvalósult cél, eltelt idő és a bekövetkezett feltétel, valamint a cél lehetetlenné válása) esetén nem kerül benyújtásra a végelszámolás elrendelése iránti kérelem. A kényszer-végelszámolásra a cégtörvény kénysztörölési eljárásának bizonyos részeit [116. § (1) és (3) bekezdései, 117. § és 118. §] kell alkalmazni.

A csődtörvényhez képest a civil tv. csődeljárási szakaszaiban a bíróság akkor állapíthatja meg a civil szervezet fizetéseképtelenségét, ha a civil szervezet szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 60 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és a hitelező ezt követő írásbeli fizetési felszólítására sem teljesítette. Fizetéseképtelenség nem állapítható meg, ha a civil szervezet nem vitatott vagy elismert tartozását meghaladóan állami vagy önkormányzati szerv felé nem vitatott vagy elismert követelése áll fenn költségvetési támogatási jogviszony keretében. A csődtörvény bonyolultabban fogalmaz, és szűkebb határidőket szab.

Fontos további szabály, hogy az egyesület nem egyesülhet más egyesülettel, illetve az alapítvány nem egyesíthető más alapítvánnyal, amely felszámolás, végelszámolás vagy kényszer-végelszámolás alatt áll.

A civil tv. a II. fejezetben szabályozza továbbá azt is, hogy nem egyesíthető az egyesület más egyesülettel, az alapítvány más alapítvánnyal, ha a büntetőügyben eljáró bíróság vagy ügyész az egyesületet, illetve alapítványt vagy a bíróságot arról értesíti, hogy az egyesülettel, illetve alapítvánnyal szemben a külön törvényben meghatározott büntetőjogi intézkedésre kerülhet sor. A II. fejezet lényegi elemeihez képest meglehetősen rendszeridegen továbbá a fejezet utolsó mondata is, amely szerint az egyesület más egyesülettel való egyesülését csak akkor határozhatja el, illetve az alapítvány más alapítvánnyal való egyesítése csak akkor rendelhető el, ha a létesítő okirat szerinti induló tőkét teljes egészében az egyesület, illetve az alapítvány rendelkezésére bocsátották. Ez a rendelkezés rendszertani értelemben nem illik ide, hiszen semmilyen kapcsolatban nincs a II. fejezetben egyébként szabályozott csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárásokkal, akárcsak az egyesítés büntetőeljárási korlátja.

A civil tv. alkalmazza az egyszerűsített törölési eljárást is. Ennek megértéséhez arra van szükség, hogy a megszüntetés és a törlés, illetve a megszüntetett és törölt szervezet közötti különbségekre felhívjuk a figyelmet. A bíróság megszünteti a civil szervezetet bizonyos feltételek fennállása esetén, ugyanakkor más döntést hoz, amikor a megszünt szervezetet törli a nyilvántartásból. A megszűnésről és a nyilvántartásból való törlésről szóló határozat eltér.

Egyszerűsített törlési eljárásra akkor kerülhet sor, ha az ügyész keresetére a bíróság megállapítja az egyesület megszűnését, illetve az alapítványt szintén az ügyész keresetére azért szünteti meg, mert az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlenné vált. Ebben az esetben akkor, ha a bíróság bejelentését követően 45 napon belül nem jelentkezik hitelező, a civil szervezet képviselői nem jelentik be idézési címüket, illetve nem merül fel a civil szervezet vagyonára vonatkozó adat, a bíróság egyszerűsített törlési eljárást indít meg. Ezt követően a bíróság tájékoztatja és nyilatkozattételre hívja fel a civil szervezetekkel foglalkozó hatóságokat (adóhatóság, ügyészség stb.), végrehajtót, és a nyilatkozatuktól függően törli a szervezetet a nyilvántartásból.

Ha a nyilatkozattételre nem kerül sor, vagy az nem teljesíti a feltételt (pl. a végrehajtó azt nyilatkozza, hogy a szervezettel szemben végrehajtási eljárás van folyamatban), a bíróság a szervezettel szemben az egyszerűsített eljárást megszünteti és kényszer-végelszámolást rendel el.

III. A civil szervezetek feletti törvényességi ellenőrzés

A törvényességi ellenőrzést a civil szervezetek felett az ügyészség végzi. A törvényességi ellenőrzés lényege a Ptk.-ban, az ügyészségről szóló törvényben és a civil tv.-ben van lefektetve. Ahogy a II. fejezetet a csődtörvénnyel és a cégtörvénnyel összeolvasva lehet értelmezni, a III. fejezetet az ügyészségi törvénnyel kell kiegészíteni a helyes értelmezéshez, a Ptk. pedig minden esetben háttérjogszabály.

A törvényességi ellenőrzést gyakorló ügyész ellenőrzése kiterjed a szabályokra és a működésre. A meghozott belső szabályok törvényessége azt jelenti, hogy elsődlegesen nem lehetnek ellentétesek egy jogszabállyal sem, másrészt az ügyészség vizsgálja és értékeli a szervezet belső rendjét, és létesítő okiratát, amivel a további belső szabályok, meghozott határozatok nem lehetnek ellentétesek. A működés vizsgálata azt jelenti, hogy azok a döntések, illetve akár „nem döntések” (az aktivitás hiánya is), amiket a szervezet bármelyik egysége, szerve, működésében bármilyen jelentőségű résztvevő hozott (vagy nem hozott meg), összhangban van-e a létesítő okirattal (más belső szabályokkal) és a jogszabályokkal.

IV. Civil szervezetek nyilvántartása

A civil szervezeteket, csakúgy, mint eddig, a bírósági rendszer tartja nyilván. A törvényszék veszi őket nyilvántartásba és vezeti is a civil szervezetekről szóló nyilvántartást. A nyilvántartásról részletesebb szabályozást a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló „nyilvántartási” tv. tartalmaz. A szabályok magyarázatával külön foglalkozunk.

A törvényszéki nyilvántartáson kívül a legfontosabb nyilvánossági eszköz a Civil Információs Portál (CIP), amely a civil szervezetek nyilvántartásba bejegyzett adatait tartalmazza (a törölt adatokat is), ami tulajdonképpen hasonló az elektronikus cégjegyzékhez. A civil nyilvántartáshoz ugyanis mindenki hozzáférhet elektronikusan.

Az alapítvány és az egyesület nyilvánosságának megteremtésében odáig is eljutott a jogalkotó, hogy azok bírósághoz benyújtott iratai, a még el nem bírált kérelmek is nyilvánosak. A valóságban a személyes adatok védelmére figyelemmel a benyújtott iratokon szereplő személyes adatok (melyek nem minősülnek közérdekből nyilvános, vagy közérdekű adatoknak, mint pl. a képviselő lakóhelye) nem lesznek láthatók.

V. A civil szervezet gazdálkodása

A 17. § (1) bekezdése a civil szervezetek gazdálkodásának szabadságát és annak korlátait jelöli ki: elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenység folytatására civil szervezet nem alapítható, ugyanakkor vagyonával önállóan gazdálkodik. Egyelőre megválaszolatlan kérdés annak megítélése, hogy abban az esetben, ha egy éven belül a beszámolóból az olvasható ki, hogy a szervezet átlépte a gazdasági-vállalkozási tevékenység 60%-os határát (azaz abban az évben elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenységet folytatott), következik-e ebből az, hogy elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenység folytatására alapították.

A gazdasági-vállalkozási tevékenység folytatását a civil tv. megengedi, méghozzá célja megvalósításához a gazdasági feltételek megteremtése érdekében teheti ezt meg a szervezet: ez a tevékenység nem veszélyeztetheti az alapcél.

Ezek a korlátok azt jelentik, hogy a civil szervezet végezhet gazdasági-vállalkozási tevékenységet, de:

- azt célja megvalósításának a gazdasági feltételek megteremtése érdekében;
- célját nem veszélyeztetve végezhet;
- nem lépheti át az értelmező rendelkezésekben foglalt 60%-os határt.

A cél veszélyeztetésének tilalma kiterjed a hitelfelvételekre és a kötelezettségvállalásokra is.

A civil szervezet korlátozott felelősséggel gazdálkodik, ugyanis tartozásaiért saját (teljes) vagyonával felel, ugyanakkor a civil tv. úgy rendelkezik, hogy a civil szervezet alapítója vagy tagja a szervezet tartozásaiért saját vagyonával nem felel: azzal együtt, hogy természetesen a befizetett tagdíj, alapítói vagyon már a civil szervezet vagyona, amivel a civil szervezet felel saját tartozásaiért.

A civil szervezet bevételei között a civil tv. a tagdíjat, az alapítótól kapott befizetést éppúgy bevételként kezeli, mint az adományt vagy a gazdasági-vállalkozási tevékenységből származó bevételt. Éppen ezért a civil szervezetek tekintetében a bevétel fogalma a társasági adójogban megismert bevétel fogalomtól annyiban különbözik, hogy az nem kapcsolódik a civil szervezet tevékenységéhez vagy a tevékenységgel ok-okozati viszonyban lévő, gazdasági szempontból értelmezhető eredményhez.

A civil tv. meghatározza a költségvetési támogatás fogalmát is (ugyan az értelmező rendelkezések között szerepel a definíció, e helyütt, a 19. § c) pontjában a törvény taxálja a lehetséges költségvetési támogatásokat). A felsorolás taxatív, csak az tartozik a költségvetési támogatások körébe, ami szerepel a civil tv.-ben. A törvény szerint az uniós költségvetésből, illetve más államtól vagy nemzetközi szervezettől származó támogatást is költségvetési támogatásnak kell tekinteni. Ez azért érdekes, mert a törvény (sem más jogszabály) nem határozza meg, mi számít nemzetközi szervezetnek. Nemzetközi szervezet-e az olyan szervezet, melynek tagjai több államban rendelkeznek székhellyel? Vagy az, amelyik célul tűzte ki, hogy határokon átnyúló támogatási politikát folytat? Vajon „nemzetközi szervezeti” forrás-e, amelyik a Magyar Államkincstár része lesz, vagy „nemzetközi szervezeti” forrás az is, amelyik egy civil szervezet számlájára közvetlenül érkezik? Értelmezési problémák és nem egységes (inkonzisztens) bírói gyakorlatok alakulhatnak ki a kérdésben.

A civil szervezet költségeit a civil tv. taxatív felsorolásban mutatja be, azonban a felsorolás utolsó eleme kinyitja a taxációt, hiszen minden olyan – egyéb – költséget is ráfordításnak tart, amelyik az előzőekhez nem tartozik. Egyebekben a civil szervezet költségeit a civil tv. a tevékenységéhez képest osztja fel: alapcél (vagy közhasznú cél) szerinti, gazdasági tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó és működési költségek.

A prudencia kiteljesítése érdekében a civil tv. rendelkezik arról, hogy a civil szervezet a bevételeit és a ráfordításait is elkülönítetten köteles nyilvántartani, és a költségeit a bevételei arányában megosztani. Nem következhet be elvben olyan eset, amikor a civil szervezet nagyobb költséget fordít

működésre, mint közhasznú tevékenységének végzésére, ha a közhasznú tevékenységből származó bevétel nagyobb, mint a többi bevétele.

A civil tv. az adománygyűjtés alapvető szabályairól is rendelkezik azzal, hogy az adománygyűjtés szabályait az adományozásról szóló kormányrendelet határozza meg.

VI. Civil szervezetek könyvvezetésének, beszámolási rendjének szabályai

A civil szervezetek kötelesek a beszámolóval egyidejűleg közhasznúsági mellékletet is készíteni. A közhasznúsági melléklet elkészítése valamennyi civil szervezetet (nem csak a közhasznú civil szervezeteket) terheli. A közhasznúsági melléklet elkészítésének a lényege, hogy abban az esetben, ha a civil szervezet valamikor úgy dönt, hogy közhasznú szervezetté kívánja önmagát minősíteni, a bíróság a korábban elkészített és letétbe helyezett közhasznúsági mellékletei alapján állapítja meg, hogy megfelel-e a minősítési kritériumoknak vagy sem.

Azok a civil szervezetek tehát, amelyek nem végeznek közhasznú tevékenységet, a civil tv. értelmében egyfajta „0”-ás közhasznúsági mellékletet készítenek és tesznek közzé, valamint helyezettnek letétbe a nyilvántartási szabályok szerint.

Abban az esetben, ha a civil szervezet közhasznú tevékenységet végez (akár közhasznúnak minősített, akár nem az), a közhasznúsági mellékletben be kell tudnia mutatni a szervezet által végzett közhasznú tevékenységeket, azok fő célcsoportjait és eredményeit, valamint a közhasznú jogállás megállapításához szükséges adatokat. A közhasznúsági melléklet tartalmazza a vagyon felhasználásának részletes kimutatását, a közhasznú cél szerinti juttatások kimutatását, vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások összegét és a juttatásban részesülő vezető tisztségek felsorolását. Mindebből az látszik, hogy a közhasznú tevékenységet végző, és a közhasznúsági mellékletet valódi tartalommal megtölteni köteles civil szervezet számára a szabályok jóval szigorúbbak, mint a többi civil szervezet számára.

Fontos értelmezési kérdés merül fel a civil tv. 30. §-ában. A 30. § a beszámoló legfőbb szerv általi jóváhagyását (elfogadását) követő köteleességekről (is) szól. A törvény e szakaszában úgy rendelkezik, hogy a beszámolót *„letétbe kell helyezni és közzétenni”*. A letétbe helyezés és a közzététel értelmezéséhez a törvény egészének rendszertani, és a nyilvántartásról szóló törvény értelmezésére is szükség van.

A letétbe helyezés rendszertani értelmezéséből az következik, hogy a letétbe helyezést azzal lehet megvalósítani, hogy a szervezet a beszámolót eljuttatja a törvényszékre. A nyilvántartási tv. 39. §-a szerint az a szervezet, amelyik letétbe helyezésre köteles (tehát valamennyi civil szervezet), köteles a beszámolót az OBH részére *„megküldeni”*. A nyilvántartási tv. ugyanakkor a 105. §-ában úgy fogalmaz, hogy a szervezeteknek *„benyújtási kötelezettségük”* van.

A civil tv. a letétbe helyezés mellett alkalmazza a közzététel fogalmát is, utóbbit ugyanakkor nem határozza meg részletesebben. A pontosabb következtetést a rendszertani értelmezés adja meg. A közzététellel kapcsolatban ugyanis a törvény 30. § (4) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy amennyiben a szervezet honlappal rendelkezik, a közzétételi kötelezettség kiterjed honlapjára *„is”*. Azért az *„is”* szót emeltük ki e helyütt, mert az nem derül ki a civil tv.-ből, hogy a letétbe helyezés egyébként a honlappal nem rendelkező szervezetek esetében mit jelent. Természetesen nem értelmezhetjük a közzétételt akként, hogy a szervezet a beszámolóját a bíróságnak benyújtja, hiszen az a rendszertani értelmezés szerint a letétbe helyezés. Ha viszont a bírósági benyújtást a *„letétbe helyezés”* fogalom *„foglalja el”*, miként értelmezhetjük a közzététel fogalmát a honlappal nem rendelkező szervezetek esetében?

Mivel ezzel kapcsolatban semmilyen támpontot nem nyújt egyik törvény sem, a közzététel fogalma vélhetően a *„helyben szokásos módon”* valósulhat meg a honlappal nem rendelkező szervezetek

esetében. A honlappal rendelkező szervezetek esetében a törvényességi ellenőrzés ilyen értelemben nehezebb, hiszen nem könnyen bizonyítható a közzététel.

A civil tv. ugyanakkor kettős kötelezettséget ír elő, a közzétételnek és a letétbe helyezésnek (ami szinonim fogalom a bírósághoz való benyújtással) meg kell valósulnia, a határidőt tekintve pedig a civil tv. szerint minden tárgyévet követő év ötödik hónap utolsó napjáig kell megtörténnie.

VII. A közhasznú jogállás

A közhasznú jogállás tekintetében a legfontosabb és elsőként megemlíthető tényező az, hogy a közhasznúságról szóló teljes fejezet valamennyi közhasznú szervezetre vonatkozik, azaz pl. a nonprofit gazdasági társaságokra is, amennyiben közhasznúak. A civil tv. 32. § (1) bekezdés b) pontjában úgy rendelkezik, hogy minden olyan szervezet közhasznú minősítést szerezhet, amelyre vonatkozóan törvény lehetővé teszi a jogállás megszerzését. A civil szervezet mellett jelenleg ilyen a nonprofit gazdasági társaság a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 4. § (4a) bekezdése, illetve a szociális szövetkezet a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 8. § (3) bekezdése alapján.

A civil tv. a közhasznú tevékenység, a közhasznú szervezet és a közhasznú minősítés fogalmait eltérően definiálja, aminek az a jelentősége, hogy közhasznú tevékenységet végezhet szervezet úgy is, hogy nem rendelkezik közhasznú minősítéssel. Végeznie is kell, amennyiben a minősítést meg akarja szerezni, ugyanis a kérelem benyújtását megelőző két évre vonatkozóan a feltételeknek való megfelelés bemutatása (a törvény nem a bizonyítás, hanem bemutatás kifejezést használja) a jogállás megadásának alapja.

A közhasznú tevékenységről lásd az értelmező rendelkezéseket. A közhasznú tevékenységet végző szervezet a következőképpen lehet közhasznú a civil tv. szerint. Nyilvántartásba vett szervezetnek kell lennie (tehát nem polgári jogi vagy civil társaságnak), közhasznú tevékenységet kell végeznie és *„a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez megfelelő erőforrásokkal”, továbbá „megfelelő társadalmi támogatottsággal”* kell rendelkeznie. A mindezeknek megfelelő szervezetek körét a civil tv. szűkíti, méghozzá azzal, hogy csak a civil szervezetek és az egyéb olyan szervezetek, melyeknél a közhasznú jogállás megszerzését ugyanezen törvény lehetővé teszi, lehetnek alanyai a közhasznú jogállásnak. (Tehát gazdasági társaságok, költségvetési szervek stb. nem.)

Fontos, hogy a civil tv. – az értelmezési lehetőségeket alapvetően kizárva – megmagyarázza a *„társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez megfelelő erőforrások”* és a *„megfelelő társadalmi támogatottság”* fogalmakat. A civil tv. a jogalkalmazó számára a közhasznúság tekintetében gyakorlatilag csak a közhasznú tevékenység szempontjából ad értelmezési lehetőséget, ott is kifejezetten a közfeladatra épülő közhasznúság fogalma az, ahol némileg szabad a mérlegelés a közvetlen vagy közvetve kifejezések használatában. A közhasznú szervezetté minősítés tekintetében nem is a leglényegesebb a megfelelés az *„erőforrások”* és a *„támogatottság”* kívánalmainak, hanem a közhasznú tevékenység helyes értelmezése.

A közhasznú tevékenységet végző szervezet akkor szerezheti meg a közhasznú jogállást, ha a szervezet hozzájárul a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez, azaz a 32. § (3) bekezdése szerint *„az előző évről szóló közhasznúsági melléklet célcsoportra vonatkozó adatai alapján a szervezet szolgáltatásai a szervezet testületi tagjain, munkavállalóin, önkéntesein kívül más személyek számára is hozzáférhetők”*. A közhasznú tevékenység végzését a civil tv. ennél a mondatnál külön kiemeli, ami azt jelenti, hogy a társadalom és az egyén közös szükségletei kielégítéséhez a szervezet a közhasznú tevékenység végzésével járul hozzá, és azt egyébként

dokumentálja is a közhasznúsági mellékletben, a célcsoportra vonatkozó adatai között. (Azaz gyakorlatilag bárki számára hozzáférhető a tevékenysége, szolgáltatásai.)

A megfelelő erőforrás és a társadalmi támogatottság meglehetősen mechanikus szabályai nem adnak értelmezési lehetőséget, azt a szervezet vagy teljesíti, vagy nem, ugyanakkor a feltételeket és az azokból származó következményeket érdemes röviden megvizsgálni.

Két különálló feltételnek kell önmagában megfelelni: az egyik az erőforrások, a másik a társadalmi támogatottság feltétele. Az erőforrás-feltételnek akkor felel meg a szervezet, ha a három erőforrás-feltétel közül legalább egynek megfelel, azaz

- az átlagos éves bevétele meghaladja az egymillió forintot, vagy
- a két év egybeszámított adózott eredménye (tárgyévi eredménye) nem negatív, vagy
- a személyi jellegű ráfordításai (kiadásai) – a vezető tisztségviselők juttatásainak figyelembevétele nélkül – eléri az összes ráfordítás (kiadás) egynegyedét.

Bármelyik feltétel teljesülése esetén vélelmezi a jogalkotó a megfelelő erőforrást, ugyanakkor a megfelelő erőforrásnak az elmúlt két lezárt üzleti évben kell teljesülnie.

A társadalmi támogatottság megfelelőségét akkor vélelmezi a jogalkotó, ha

- a felajánlott 1%-os összegekből kiutalt összeg eléri az összes bevétel 2%-át (kivéve az 54. § alapján szerzett bevételeket), vagy
- a közhasznú tevékenység érdekében felmerült költségek, ráfordítások eléri az összes ráfordítás felét a két év átlagában, vagy
- a közhasznú tevékenységének ellátását tartósan (két év átlagában) legalább tíz közérdekű önkéntes tevékenységet végző személy segíti a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvénynek megfelelően.

Fontos, hogy a feltételek ebben az esetben is vagylagosak, elegendő egyet teljesíteni közülük, ugyanakkor azt szintén az elmúlt két lezárt üzleti év vonatkozásában kell teljesítenie a szervezetnek.

A leglényegesebb a közhasznúvá válás szempontjából tehát a két lezárt üzleti év szabálya: ez alapjaiban változtatja meg az eddigi közhasznú szabályokat, hiszen a hatályos szabályozás alapján két évnek el kell telnie ahhoz, hogy egy szervezet élhessen a közhasznúság adta előnyökkel és lehetőségekkel. Egyébként éppen emiatt alakította úgy a jogalkotó az átmeneti rendelkezéseket is, hogy a civil tv. hatálybalépésénél már közhasznúnak minősített szervezeteknek rendelkezésre álljon két év arra, hogy bemutathassák, megfelelnek az új feltételeknek.

Fontos szabály, hogy a közhasznú jogállás a közhasznú nyilvántartásba vétellel jön létre. A szervezet – ugyan a civil tv. mechanikus szabályai alapján azt megelőzően már két évig dokumentáltan közhasznú tevékenységet végez – csak a bejegyzés napjával válik közhasznúvá. A státusz megszerzése a közhasznú szervezeti minősítéssel együtt járó jogok és kötelezettségek keletkezése szempontjából fontos.

A közhasznú szervezetek működésére és gazdálkodására más szervezetekhez képest eltérő szabályok vonatkoznak (ez azt is jelenti, hogy a közhasznú nonprofit gazdasági társaság működésénél is kötelező pl. az 5 millió forint éves bevétel felett létrehozni a felügyelő szervet, illetve a közhasznú szociális szövetkezet esetében is hatályos az eredmény felosztásának tilalma), többek között kötelező a kettős könyvvizelés. Ezek a szabályok ugyanakkor értelmezési lehetőséget nem vagy csak nagyon kis mértékben engednek – ennek esetei a következők:

„A közhasznú szervezet a gazdálkodása során elért eredményét nem oszthatja fel, azt létesítő okiratában meghatározott közhasznú tevékenységére kell fordítania.”

Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha a közhasznú szervezet alaptevékenysége és közhasznú tevékenysége (ha csak részben, de) eltér egymástól, akkor a szervezet az eredményt nem gazdasági-vállalkozási, de még csak nem is alaptevékenységére fordítja, hanem csakis közhasznú tevékenységére. A gazdálkodás eredményének értelmezésekor viszont a gazdálkodó tevékenység definíciójára kell gondolnunk, ami alapján a közhasznú szervezetnek valamennyi bevételből származó (a ráfordításai levonása után kialakuló) eredményét közhasznú tevékenységére kell fordítania. Ez nem jelenti természetesen, hogy gazdasági-vállalkozási tevékenysége körében nem számolhat el költséget, hiszen az eredmény a költségek levonását követően alakul ki, ugyanakkor a civil szervezetek költségeinek arányos elosztását egyébként is szabályozza a törvény (a közhasznú nonprofit gazdasági társaság és a közhasznú szociális szövetkezet esetében viszont nem, melyek esetében az adótörvényeknek való megfelelésen kívül a költségek elkülönítését nem szabályozza egyéb jogszabály).

„A közhasznú szervezet köteles a beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági mellékletet készíteni, amelyet a beszámolóval azonos módon köteles letétbe helyezni és közzétenni.”

Valamennyi civil szervezet részére kötelező a közhasznúsági melléklet elkészítése. A civil tv. a közhasznú szervezeteknél megismétli ezt a köteleességet, ugyanakkor a két esetben más és más következményei vannak az elkészítés és a letétbe helyezés elmulasztásának.

Az ügyészség indítványára a bíróság a szervezet közhasznúsági jogállását megszünteti, ha – a 49. § (2) bekezdés b) pontja alapján – a közhasznúsági mellékletéből kiolvashatóan nem teljesíti a 32. § feltételeit.

A nem közhasznú szervezetek esetében a bíróság abban az esetben értesíti az ügyészséget a törvényességi ellenőrzés lefolytatása céljából, ha a letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségét a szervezet elmulasztja – a közhasznúsági mellékletre vonatkozóan is.

„Civil szervezettel állami, közigazgatási, költségvetési szerv közszolgáltatási szerződést kizárólag akkor köthet, ha a civil szervezet közhasznú jogállású.”

A korábbi általános gyakorlattal ellentétben a jelenleg hatályos civil tv. úgy rendelkezik, hogy a közhasznú jogállás feltétele a közszolgáltatási szerződés megkötésének. Az értelmezési nehézséget az okozhatja, hogy a közhasznú jogállás megszerzéséhez szükséges közvetlen közfeladat ellátás (vagy annak segítése) több esetben szerződéssel jön létre a felek (önkormányzat vagy állami szerv és a civil szervezet) között. A civil tv. a közszolgáltatási szerződés fogalmát meghatározza, viszont arról is rendelkezik, hogy mi nem minősül közszolgáltatási szerződésnek. A közszolgáltatási szerződés fogalmát lásd az értelmező rendelkezéseknél.

A látszólagos ellentmondást úgy lehet feloldani, ha azt feltételezzük, hogy a jelenleg – még a korábbi szabályok szerint közhasznú státuszt nyert – közhasznú szervezetek köthetnek közszolgáltatási szerződést (az átmeneti rendelkezések alapján, amelyek részletes kifejtését lásd később), és 2014. május 31-ig, ameddig a közhasznú szervezeteknek az új szabályok szerint kell regisztráltatniuk közhasznú jogállásukat, az új státusz mint feltétel meglétével köthetnek újra közszolgáltatási szerződéseket.

További értelmezési kérdés, hogy a közhasznú tevékenység során a közfeladat ellátása megvalósulhat-e szerződéssel (és ha igen, akkor az közszolgáltatási szerződés-e), ugyanis ebben az

esetben önmagába forduló értelmezési spirálba kerülnénk. Éppen ezért a közhasznú tevékenység végzésével kapcsolatban azt feltételezzük, hogy a civil szervezet (vagy a civil tv.-ben nevesített szervezet) szerződés nélkül is elláthatja a feladatot (közvetve vagy közvetlenül), függetlenül attól, hogy erre kapott „megbízást” vagy kötött bármilyen megállapodást ebben a kérdésben.

VIII. Civil Információs Centrumok

A Civil Információs Centrumok (a továbbiakban CIC-ek) szabályozásának jelentősége abban áll, hogy létrejönnek. A CIC-ek eddig nem létező jogintézmény volt, a civil tv. hatálybalépésével viszont a civil szervezetek mellett működő szervezetrendszer integráns részévé válik a CIC civil szervezeteket segítő munkája, szervezete. A CIC-ek rendszerének talán a legjelentősebb újítása az, hogy segítséget nyújtanak a civil szervezetek adminisztratív – elektronikus úton teljesítendő – kötelezettségeik teljesítésében.

Az állam jogos igénye, elvárása, hogy a költségcsökkentő céllal létrehozott és egyre nagyobb számban igénybe vehető elektronikus szolgáltatást a különböző szervezetek, cégek, magánszemélyek igénybe vegyék, ezért a CIC-eken keresztül lehetőséget nyújt az internet eléréssel nem rendelkező szervezeteknek abban, hogy ők is könnyebben teljesíthessék adminisztratív kötelezettségeiket.

IX. A civil szervezetek állami támogatásának különös szabályai

A IX. fejezet több – az új szabályozás tekintetében rendkívül fontos – esszenciális elemet tartalmaz. Az 53. § (7) bekezdése meghatározza a jelentős költségvetési támogatásban részesülő civil szervezet fogalmát. A jelentős költségvetési támogatás akkor mutatható ki egy szervezet esetében, ha az államháztartás központi alrendszerétől kapott támogatás (tehát nem ideértendő az önkormányzati vagy nemzetközi támogatás) eléri vagy meghaladja az éves bevétele felét, de legalább 10 millió forintot (tehát a két feltételnek egyidejűleg kell megvalósulnia). Az ilyen szervezet vezető tisztségviselője vagy nyilatkozat-tételre köteles. A vagy nyilatkozat a Civil Információs Portálon keresztül válik nyilvánossá, és azt a beszámoló közzétételét követő 90 napon belül be kell nyújtania a tisztségviselőnek.

Érdekes megfogalmazása a jogszabálynak, hogy a törvény 19. § c) pontjára hivatkozik, ugyanakkor ez a pont nem csak az államháztartás központi alrendszerének forrásairól szól. Ebben az esetben tehát a törvény szűkíti a költségvetési támogatást, kifejezetten a magyar állami költségvetésből származó támogatásokra (pontosabban a központi költségvetési támogatásokra).

A civil tv. ennél a fogalomnál ugyanakkor azonnal bevezeti annak kivételét is: az 54. § kiveszi a szűkítő hatály alól azokat a támogatásokat, amelyek esetében a folyósított pénzeszköz

- *„rendeltetése az állam vagy valamely közigazgatási szerv felelősségébe tartozó, jogszabályban meghatározott és részletesen szabályozott feladat, vagy a feladat egy részének ellátását célozza, vagy*
- *annak nyújtása normatív alapon, vagy a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerint felajánlott 1%-a, azaz az 1 %-os törvény szerint kapott, vagy*
- *az Európai Unió strukturális alapjaiból, illetve a Kohéziós Alapból részben vagy egészben támogatott tevékenység fedezetét jelenti.”*

Ezeket a beszámoló készítésénél le kell vonni és nem adódnak hozzá ahhoz a 10 millió forinthez, amely a bevételi oldalon jelentős költségvetési támogatásúnak minősít egy civil szervezetet. Röviden nem tartozik bele az 1%-os támogatás (illetve más normatív támogatás), uniós források, illetve az sem, ha olyan feladat ellátását célozza, amely jogszabályban meghatározott és az állam vagy közigazgatási szerv felelősségébe tartozik (ez a szöveg meglehetősen nagy közös halmazt jelenthet a valóságban a közhasznú tevékenységet végző szervezetek támogatásával).

A költségvetési támogatások szakmai összehangolása, illetve az azonos feladatok párhuzamos finanszírozásának kiszűrése érdekében a civil társadalmi ügyekért mindenkor felelős miniszter szakmai monitoring rendszert működtet. Ezt azért hozta létre a jogalkotó, mert több olyan kétely is felmerült az NCA és az egyéb költségvetési támogatások rendszerével kapcsolatban, hogy ezek nem szűrték ki a párhuzamosságokat, és így ugyanarra a célra két forrásból is szerezhették támogatást egy szervezet (kettős finanszírozás). A monitoring rendszer ennek a rendezőelvnek megfelelően tartalmazza a pályázati kiírások, támogatási döntések és támogatások adatait.

Ennek működtetése érdekében az előirányzat kezelője előzetes jóváhagyás céljából köteles megküldeni a fent említett adatokat a civil társadalmi ügyekért felelős miniszter számára. A jogalkotói cél ebben az esetben az volt, hogy a miniszter hozza meg az előirányzatot jóváhagyó döntést annak indokoltságától függően. Ez kifejezetten új szabály, kérdés, hogy a miniszter ezekben az esetekben a transzparencia követelményét hogyan alkalmazza a gyakorlatban.

X. Nemzeti Együttműködési Alap (NEA)

A NEA rendelkezésére álló források 80%-ára pályázatot kell kiírni, ezen belül legalább 10%-ot visszatérítendő, 70%-ot pedig vissza nem térítendő támogatásra. A pályázat és a támogatás között érdemi különbség van a civil tv. szerint: a pályázat a támogatás egyik eszköze. A támogatás viszont több ennél, nagyobb kört ölel fel. A NEA rendelkezésére álló források 20%-a, amire nem kötelező pályázatot kiírni, szintén támogatás, ugyanakkor a költségvetésben nevesített támogatás vagy a civil társadalmi ügyekért felelős miniszter által jóváhagyott, egyedi támogatási kérelem is támogatásnak minősül.

A NEA rendelkezésére álló források közül a leglényegesebb az 58. § (1) bekezdés d) pontja, az éves költségvetési törvényben meghatározott, a NEA támogatására elkülönített összeg. A források legnagyobb hányadát ez adja. További jelentős forrás az 1%-os törvény 4. § (1) bekezdés h) pontja szerint felajánlott összeg. A NEA költségvetése a 2012. évben mintegy 3,4 milliárd forint.

Új szabály, hogy a NEA rendelkezésére álló éves források 10%-át a miniszter saját hatáskörében való döntése alapján osztják szét, méghozzá gyakorlatilag minden jogcímen (kivéve az adományok kiegészítését), tehát a szervezetek működésére vagy tevékenységük támogatására is.

A NEA kedvezményezettjeit is a támogatás-pályázat tekintetében határozza meg a civil tv.: a NEA terhére nyújtott támogatás kedvezményezettje az egyesület és az alapítvány lehet. Ez esetben nem sorolja az egyesületek közé a törvényalkotó a szakszervezetet és a pártot, így ezek a szervezetek nem lehetnek támogatás alanyai (tehát nem is pályázhatnak). Pályázat alanya is az egyesület és az alapítvány, valamint – elkülönítetten – a szövetség lehet.

Megváltozott a NEA szervezete is az NCA-hoz képest. A NEA szervezetének létrehozásában a hatályos szabályozás alapján együttműködik az Országgyűlés, a miniszter és az elektorok. A miniszter által a Tanácsba felkért három személyt „a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló törvény rendelkezései” szerinti ún. stratégiai partner civil szervezetek jelölik. A hivatkozott 2010. évi

CXXXI. törvény rendelkezései szerint a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakít ki, melynek lakonikus definíciója olyan szervezeteket jelöl meg, amelyek *„készek a kölcsönös együttműködésre, és amelyek az adott jogterületek szabályozásának előkészítésében széles társadalmi érdeket jelenítenek meg vagy az adott jogterületen tudományos tevékenységet végeznek”*. Egyéb megkötést nem tesz a törvény, sem más jogszabály.

XI. Átmeneti szabályok

Az átmeneti rendelkezések valamennyi olyan szabályt összefoglalják, amelyek valamilyen folyamatban lévő ügygel kapcsolatban lényeges eldöntendő kérdésre válaszolnak valamennyi ilyen ügyben érintett szervezetnek.

Átmeneti szabály, hogy költségvetési támogatást 2012. január elsejét követően csak olyan civil szervezet kaphat, amelyik a szabályok szerint benyújtotta a beszámolóját. A szabály alól kivételt képeznek egyes, az 54. § szerinti támogatások. A problémát az okozza, hogy a jogalkotó a civil tv.-ben a 30. §-ra hivatkozik, amelyik szabályozza ugyan a beszámoló letétbe helyezését, ugyanakkor ez a kötelezettség a 30. § szerint minden tárgyévét követő év ötödik hónapjának utolsó napjáig teljesíthető. Ez azt jelenti, hogy ha a civil szervezet a civil tv. rendelkezéseinek eleget tett (a beszámolót május 31-ig elkészítette, a legfőbb szerv elfogadta és azt letétbe helyezték), mégsem nyerhet el támogatást, hiszen a két törvényi szabály ellentétben áll egymással. Igaz ugyan, hogy a jegyzet írásakor már lejárt a kötelező határidő a beszámoló közzététele és elfogadása tekintetében, viszont lényegében eddig fennállt egy joghézag.

Fontos ugyanakkor, hogy a beszámolóval kapcsolatos lényeges tartalmi szabályokat, amelyeket a civil tv. 27-29. §-ai tartalmaznak, először a 2012. évi üzleti évről készített beszámolóra kell alkalmazni.

A civil tv. talán leglényegesebb és a gyakorlatban legfontosabb, legnagyobb érdeklődésre számot tartó átmeneti rendelkezése a közhasznúsággal kapcsolatos, amely szerint a civil tv. hatálybalépése előtt közhasznú státuszt (vagy kiemelkedően közhasznú státuszt) szerzett civil szervezetek továbbra is közhasznúnak minősülnek (a kiemelkedően közhasznú státusz eltűnik, e szervezetek státusza is közhasznú a civil tv. hatálybalépésétől), és a közhasznú státusszal együtt járó kedvezményeket továbbra is igénybe vehetik. Mindezt 2014. május 31-ig tehetik meg, ugyanis akkorra már a hatályos civil tv. szabályai szerint is el tudják készíteni mindkét évben a beszámolójuk közhasznúsági mellékletét. Ezek a szervezetek 2014. május 31-ig kezdeményezhetik közhasznú minősítésük „fenntartását”. E nap után már csak a hatályos civil tv. szabályainak megfelelő, az e törvény alapján közhasznú státuszt nyert közhasznú szervezetek működhetnek (illetve jogosultak a közhasznú minősítés használatára).

Ezzel együtt, ha egy szervezet a civil tv. hatálybalépését megelőző két év beszámolóját (és közhasznúsági jelentését) is letétbe kívánja helyezni, az megteheti ezt. Ebből arra lehet következtetni, hogy ha egyébként a beszámolók alapján megfelel az új civil tv. közhasznúsági szabályainak, a szervezet (létesítő okiratának módosítását követően) az új civil tv. alapján is kérheti közhasznú minősítést, még hozzá előbb, mint 2014. május 31. napja. Tehát nincs olyan szabály, ami meggátolná annak bizonyítását a szervezet részéről, hogy a hatályos feltételeknek megfelelt két évvel ezelőtt is. Viszont ha a korábban hatályos közhasznúsági jelentésből ez nem derül ki, az adatok tartalmát illetően az új közhasznúsági mellékletet el kell készíteni, és csatolni azt a beszámolóhoz.

A 2012. január 1-jét megelőzően indított és folyamatban lévő közhasznúsági nyilvántartásba vétel iránti eljárásokra a 2011. december 31. napján hatályos szabályok irányadók azzal, hogy

kiemelkedően közhasznú jogállás nem állapítható meg. Az eljárást tekintve ugyanakkor a hiánypótlás során már az új eljárási szabályokat kell annyiban alkalmazni, hogy csak teljes bizonyító erejű magánokiratban lehet nyilatkozatot tenni bármivel kapcsolatban.

A CIVIL SZERVEZETEK BÍRÓSÁGI NYILVÁNTARTÁSÁRÓL ÉS AZ EZZEL ÖSSZEFÜGGŐ ELJÁRÁSI SZABÁLYOKRÓL SZÓLÓ 2011. ÉVI CLXXXI. (A TOVÁBBIAKBAN NYILVÁNTARTÁSI) TÖRVÉNY SZABÁLYAI

A civil szervezetekre vonatkozó jogforrások megváltoztatása során a legjelentősebb újítás az, hogy a civil szervezetek nyilvántartásával (és valamennyi egyéb nyilvántartási szabállyal) kapcsolatban külön nyilvántartási tv.-t alkotott az Országgyűlés. A külön szabályozás azért fontos mérföldkő, mert a nyilvántartásról és az azzal összefüggő szabályokról szóló önálló rendelkezések egészen e törvény hatálybalépéséig csak miniszteri, valamint kormányrendeleti szinten léteztek a jogforrási hierarchiában.

A nyilvántartásról szóló szabályok azért is mérföldkő jelentőségűek, mert bár polgári nemperes eljárásokról van szó, ezeket egyértelműen a Polgári Perrendtartás (a továbbiakban Pp.) szabályaihoz köti a nyilvántartási tv. A Pp.-re hivatkozás viszont a legtöbb esetben meglehetősen egyértelmű értelmezést, illetve hosszú évek (akár évtizedek) alatt kimunkált jogintézményeket és bírói joggyakorlatot jelent, ami megkönnyíti az értelmezést és a hivatkozást is, szemben pl. a civil tv. (anyagi jogi) szabályaival, melyek esetében a kimunkált értelmezési sablonokra akár még éveket is várunk kell (pl. a közhasznúság esetében).

A Pp.-re hivatkozást a nyilvántartási tv. 5. § (1) bekezdése teszi teljesen egyértelművé, és ennek megfelelően válik mögöttes anyajoggá a Pp. a nyilvántartási tv.-t illetően. A Pp. alkalmazása ugyanis minden olyan esetben kötelező a törvény ezen bekezdése szerint, amikor a nyilvántartási tv. maga nem rendelkezik eltérően, illetve egészen pontosan „nem szabályoz” – ez esetben a Pp. szabályai a megfelelően irányadók. Ez tehát értendő valamennyi nem szabályozott határidőre, a dokumentumok teljes bizonyítóerejére stb. (Ebből következik tehát, hogy a nyilvántartási tv. hatálybalépése óta nem lehet benyújtani csak a képviselő által aláírt dokumentumot.)

A Pp. szabályaihoz képest fontos és gyakorlati eltérés, hogy az eljárás szüneteléséről (a feltételekről lásd az 5. § (3) bekezdést) és a szünetelés alapján az eljárás megszűnéséről a bíróságnak nem kell végzést hoznia (szó szerint: „nem kell végzést hozni”, ezzel együtt elképzelhető, hogy a bíróság ezt saját jogtudatosság-fejlesztő tevékenységével összhangban akként értékeli, hogy ha nem is végzést hoz, de tájékoztatja a felet arról, hogy az eljárás szünetel). Ebből az következik, hogy a feltételek nem teljesülése esetén nem biztos, hogy az ügyfelet a bíróság „tájékoztatja” az eljárás szüneteléséről, ez a fél felelőssége.

Pl. a Pp. 93. § (3) bekezdésére hivatkozás a nyilvántartási tv. 5. § (5) bekezdésében, mely szerint a benyújtott dokumentumok alakilag akkor megfelelőek (érvényesek) az ügyvédi képviselet esetén, ha a Pp. 93. § (3) bekezdésének szabályait, azaz valamennyi oldal ügyvéd általi aláírását betartja a beadványt benyújtó személy. A 17. §-ban a teljes bizonyítóerőt szintén nem kell „magyarázni”, a Pp. mintegy a háttérben, egyfajta anyajogszabályként húzódik meg, ami miatt a teljes bizonyítóerejű magánokirat értelmezésénél nincs szükség értelmezési mankókra, maga a kifejezés egyértelmű.

A bíróság nyilvántartási feladatai (4. §)

A bíróság nyilvántartási feladatai közül néhányat kiemelünk. A nyilvántartási tv. logikája az, hogy valamennyi olyan szervezetet felsorolja, amelyet a bíróság vesz nyilvántartásba. Ennek megfelelően a bíróság tartja nyilván:

- *a civil tv. alapján létrehozott egyesületet*

Ez azért érdekes, mert az egyesület létrehozásának szabályai megoszlának a Ptk. és a civil tv. között, ugyanakkor a nyilvántartási tv. orientálja az értelmezőt: az egyesületet nem a Ptk. és a civil tv., hanem pusztán a civil tv. alapján veszi nyilvántartásba a bíróság.

- *a civil tv. alapján létrehozott és a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló törvény szerint működő pártot,*

A párt érdekes formáció, létrehozásának szabályai ugyanis nem a párttörvényben, hanem a civil tv.-ben szabályozottak, viszont speciális egyesület lévén egy külön törvény, a párttörvény vonatkozik a működésére és a gazdálkodására.

- *a Ptk. alapján alapított alapítványt és közalapítványt,*

Ez a passzus azért ad különös értelmezési lehetőségeket, mivel a hatályos Ptk. szövegében nem szerepel a közalapítvány. Korábban, amikor közalapítványt még lehetett alapítani, a jogintézmény valóban a Ptk.-ban szerepelt, de mára ezt a jogalkotó módosította. Ebben az esetben a szöveg értelmezése az, hogy a korábban a Ptk.-ban szereplő közalapítványt, megalakulása után (ma közalapítványt nem lehet alapítani, de a korábban megalapított közalapítványok léteznek) a bíróság tartja nyilván, sőt a IV. fejezetben külön pont foglalkozik a közalapítványok megszüntetésére irányuló eljárással, erősítve a jogintézmény kivezetésére irányuló szándékot.

A kérelmek tartalmi elemei

Fontos új szabályokat vezet be a nyilvántartási tv. a névhasználattal kapcsolatban. Abban az esetben, ha *„szervezet neve jogi személy, más szervezet vagy természetes személy nevét tartalmazza”,* a szervezet a kérelméhez mellékelni köteles a jogosultak vagy a jogosultak jogutódjainak a névhasználathoz hozzájáruló nyilatkozatát. Ez a szabály azért okozhat problémákat, mert eltérő bíróságok eltérően értelmezik majd azt. A természetes személyek neveinek megjelenése a civil szervezetek neveiben ugyanis azzal járhat, hogy a bíróság indokolatlanul kéri fel hiánypótlásra a szervezetet, pl. amikor a személynevek megegyeznek más tulajdonnevekkel (Buda, Gyula, Pesti stb.). *„Ha a szervezet neve vagy nevének valamely része olyan elemet tartalmaz, amelynek névként való szerepeltetése külön jogszabályban meghatározottak szerint engedélyhez kötött, a kérelemhez csatolni kell az engedély megadását igazoló okiratot.”*

Ez azokban az esetekben jelentős szabály, amikor a szervezet nevében szerepeltetni kíván egy földrajzi vagy más olyan tulajdonnevet, ami jogszabályi „védelmet” élvez (a legtöbb települési önkormányzat esetében hatályos ilyen rendelet).

Azokban az esetekben, amikor a személynév földrajzi névvel azonos (Gyula, Demjén stb.), a beadványban vagy a jogszabály alapú engedélyt [21. § (6) bekezdése], vagy a személy hozzájárulását csatolni kell.

Legnehezebb talán annak a szabálynak a gyakorlati megítélése lesz, amelyik úgy szól, hogy abban az esetben „ha a szervezet neve olyan elnevezést tartalmaz, amelyhez másnak jogi érdeke fűződik”, a szervezet köteles a kérelemhez csatolni a jogosult hozzájárulását is. A bíróság nehezen tudja megítélni azt, hogy kinek fűződhet jogi érdeke a névhasználathoz.

A bíróság a benyújtott iratok első érdemi vizsgálatakor foglalkozik az elnevezés kérdésével, erről lásd a következő fejezet elnevezéssel foglalkozó bekezdéseit.

Más fontos érdemi újításokat is bevezet a nyilvántartási tv.: a 20. § (5) bekezdés c) pontja szerint a kérelemnek tartalmaznia kell azt is, hogy a szervezet kiegészítő jelleggel milyen gazdasági tevékenységet óhajt folytatni, annak TEÁOR nomenklatúra szerinti megjelölésével. Ez azért jelentős

újítás, mert a vállalkozások esetében a NAV-nak kell bejelenteni a tevékenységi körök megváltozását, illetve a főtevékenységen kívüli további tevékenységi köröket, ezeket nem szükséges a cégbíróságnak is bejelenteni. Ehhez képest a civil szervezetek nyilvántartásba vételénél erre szükség van (és így valamennyi változást köteles a szervezet bejelenteni), ugyanakkor a civil szervezetek gazdasági tevékenységének jobb ellenőrizhetőségével kapcsolatban kifejezetten átláthatóbbá teszi a működést.

A törvényben szabályozott nem peres eljárások szabályai

A bíróság a beadvány beérkezését követően háromféleképpen cselekedhet: 1. a kérelmet elutasítja, 2. hiánypótlást bocsát ki érdemi vizsgálatot követően (illetve átteszi az ügyet az illetékes bíróságra), vagy 3. nyilvántartásba veszi a szervezetet érdemi vizsgálatot követően. A Pp. szabályainak egyértelműsége (és a Pp. szövegének megfelelően kommentált változata és kimunkált gyakorlata) miatt az áttétel, az elutasítás vagy a hiánypótlás fogalmait nem szükséges magyarázni. Az elutasítás okai közül sem mindet, ugyanakkor a nyilvántartási tv. alapján kizárt alapító és a nem feljogosított személy esetében néhány kérdésről szót kell ejteni.

A kizárt alapító azt jelenti, hogy olyan alapító vett részt a szervezet alapításában (legyen szó alapítványról, egyesületről vagy sajátos egyesületről), aki a nyilvántartási tv. alapján abban nem vehetett volna részt. Amennyiben ezt a bíróság megállapítja, elutasítja a kérelmet. „Törvény alapján nem vehet részt” szervezet alapításában az, aki cselekvőképtelen (önállóan, képviselője nélkül) vagy aki közügyektől eltiltott személy. A jogszabályban arra feljogosított személy a képviselő. Új – és előremutató – szabály azonban, hogy a nyilvántartási tv. kifejezetten rendelkezik arról, hogy a hiánypótlással nem érintett iratokat nem kell újra benyújtani.

Az érdemi vizsgálat akkor következik be, ha nincs helye áttételnek vagy hiánypótlásnak, illetve a hiánypótlásnak eleget tett a kérelmező: ebben az esetben a bíróság a benyújtástól számított 60 napon belül nyilvántartásba veszi a szervezetet (azzal, hogy a hiánypótlási felszólításban közölt határidő nem számít bele ebbe a határidőbe). Abban az esetben, ha a hiánypótlásnak nem vagy késedelmesen tett eleget a szervezet, a kérelmet a bíróság elutasítja.

Az ismételt hiánypótlásra való felhívás jogintézménye új szabály: a hiánypótlás teljesítésekor kérheti a kérelmező, hogy hívja fel a bíróság ismételt hiánypótlásra. Erre akkor van lehetőség, ha a benyújtott kérelemben vagy a mellékletben az eredeti kérelemben nem szereplő olyan hiányosság található, ami alapján hiánypótlásnak lenne helye. Ezzel a kérelmező megelőzheti egy újabb hiánypótlási „kör” elhúzódó eljárását, ugyanis felhívja a bíróság figyelmét az első hiánypótlás alkalmával megváltozott beadvány szövegére (vagy tartalmára, illetve annak melléklete szövegére vagy tartalmára). Ez akkor lehet lényeges, ha a hiánypótlás (első) teljesítésénél a kérelmező olyan módon változtatja meg a létesítő okiratot, hogy bizonytalanná válik, az adott esetben járhat-e a módosítás újabb hiánypótlással. Ebben az esetben a kérelmező kéri a bíróságot, hogy ismételten rendeljen el hiánypótlást (ha a bíróság is így ítéli meg). Furcsa ellentétes érvelés ugyanakkor, hogy abban az esetben, ha ezt nem teszi meg a kérelmező (nem kér ismételt hiánypótlást), és úgy módosítja a létesítő okiratot, hogy ismételt hiánypótlásnak lenne helye, a bíróság elutasíthatja a kérelmet, hiszen önmagától nem kell ismételt hiánypótlásra felhívnia a kérelmezőt.

A szervezet elnevezése tekintetében a bíróság azt vizsgálja, hogy a szervezet neve megfelel-e a névkizárólagosságnak, a névvalódiságnak és a névszabatosságnak követelményének. Mindhárom követelmény elvi szintű, teljesítésük során a bírói gyakorlat meglehetősen szabadon alakulhat.

A módosított létesítő okirat eljárási szabályai

Új és jelentős szabály a korábbiakhoz képest, hogy a megváltoztatott létesítő okiratot nem pusztán el kell juttatni a bíróságnak, hanem azt változásbejegyzési kérelemmel kell benyújtani, még hozzá a változásbejegyzés valamennyi szabályát betartva. Ez azt jelenti, hogy a változásbejegyzés határidejét is be kell tartani, olyannyira, hogy ha a határidő be nem tartását látja a bíróság, abban az esetben az ügyességet kérheti törvényességi ellenőrzésre. A változásbejegyzés a létesítő okirat változása esetében azért jelentős kérdés, mert a létesítő okirat legutolsó, egységes szerkezetű változatát nyilvántartásba veszi a bíróság, így elkerülhetők a létesítő okirat változásaiból eredő jogviták.

A közhasznú minősítés nyilvántartásba vételének szabályai

A nyilvántartási tv. e helyütt a civil tv.-nek azt az értelmezését erősíti, miszerint a 2012. és 2014. közötti átmeneti időszakban is bejegyezhető, nyilvántartásba vehető az egyes szervezetek közhasznú minősítése. Ugyanis egyrészt a közhasznú minősítés nyilvántartásba vételi szabályai úgy rendelkeznek, hogy a benyújtást megelőző két év beszámolóját csatolni kell a kérelemhez (amire 2014. után nem lenne szükség, mivel akkortól valamennyi szervezet – a nem közhasznúakat is ideértve – beszámolója letétbe helyezett és dokumentált módon a bíróságok nyilvántartásában és a Civil Információs Portálon is megismerhető), másrészt a szervezet csatolhatja a módosított létesítő okiratát is a kérelemhez, amennyiben úgy nyilatkozik, hogy a civil tv. szabályainak az nem felel meg. Eszerint a közhasznú minősítés nyilvántartásba vételi szabályainak az a jelentősége, hogy azt a feltételes értelmezést erősíti a civil tv. kapcsán, hogy a korábban (a civil és a nyilvántartási tv. előtt) közhasznú tevékenységet folytató civil szervezetek – amennyiben az új szabályoknak visszamenőlegesen megfelelnek – kérhetik az új szabályok szerint a közhasznú minősítésük megállapítását.

A létesítő okirat módosításáról és a közhasznú minősítés nyilvántartásba vételéről a bíróság ilyen esetekben egy eljárásban határoz.

A közhasznú minősítés nyilvántartásba vételének ez a lehetősége elkerülhetővé teszi azt a két évnyi várakozást, ami után a tömeges nyilvántartásba vételre lehet számítani, a nyilvántartásba vétel valójában folyamatos maradhat – igaz, hogy leszűkül az ezt igénylő (és végül sikeresen eljáró) szervezetek köre.

Az egyes nyilvántartott szervezetekre vonatkozó speciális szabályok

Alapítvány nyilvántartásba vétele

Az alapítvány nyilvántartásba vétele iránti kérelemben nyilatkozni kell a következőkről is (az egyébként az általános, valamennyi szervezetre kötelező szabályokon túl):

- az alapítvány típusáról, azaz arról, hogy az alapítvány csak pusztán alapítvány, vagy akár a pártok működését segítő tudományos vagy ismeretterjesztő, kutatási, oktatási tevékenységet végző alapítvány, vagy bármilyen egyéb alapítvány, a törvény ugyanis az értelmezést segítően csak példálózó jelleggel sorolja fel az alapítvány típusait;
- az alapítványi vagyon felhasználási módjáról (azaz teljes mértékben vagy sem, befektetési céllal vagy csak a vagyon kezelésével stb.), a felhasználható vagyon mértékéről;
- arról, hogy az alapítványhoz lehet-e csatlakozni (nyílt vagy zárt alapítvány).

Az erről szóló nyilatkozatnak meg kell egyeznie a kérelem tartalmi részében foglaltakkal.

Az alapítvány nyilvántartásba vételi kérelmének benyújtását megelőzően a vagyont rendelkezésre kell bocsátani a nyilvántartási tv. szerint. Ennek igazolását – akár bankszámlán, akár ügyvédi letétként áll rendelkezésre – a törvény kötelezővé teszi a nyilvántartásba vételi kérelem mellékleteként.

Egyesület nyilvántartásba vétele

Egyesület nyilvántartásba vétele során a nyilvántartási tv. szintén új szabályokat hoz, és tiszta helyzetet teremt. Az egyesület megalakulása a legfőbb szerv (közgyűlés) alakuló ülése. Az alakuló ülés bemutatására, bizonyítására az alakuló ülés jegyzőkönyvét, a jelenléti ívet (hogyan a tagok száma pontosan megállapítható legyen) és az ügyintéző és képviselői szerv tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó elfogadó nyilatkozatát kell csatolni, annak bemutatására, hogy akiket ügyintéző és képviselői szervnek választottak, azok a személyek valóban vállalják a feladatot (és így a felelősséget is).

A bírósági eljárás nyilvánossága

A legfontosabb újdonság az, hogy a nyilvántartás közhiteles. A közhitelesség ebben az esetben azt jelenti, hogy amennyiben harmadik fél jogot alapít a nyilvántartás adataira, jóhiszeműsége az ellenkező bizonyításig vélelmezett. A közhitelesség azt jelenti köznapi értelemben, hogy a nyilvántartás adataiért az állam felel, az adatok pedig teljesen megbízhatók. Ezenkívül az új nyilvántartás adatai az interneten azonosítás nélkül (tehát felhasználói adatok megadása, ip-cím tárolása nélkül) bárki számára hozzáférhetők. A nyilvántartás azt is lehetővé teszi, hogy a már benyújtott, de még el nem bírált kérelmek és azok mellékletei is nyilvánosak és hozzáférhetők ebben a rendszerben.

AZ ELEKTRONIKUS ÜLÉSEZÉS JOGINTÉZMÉNYE

A Ptk. szabályai között a másik nagy jelentőségű újonnan bevezetett szabály az elektronikus ülésezésre vonatkozik, amelyet a korábbi eltérő bírósági gyakorlat hívott életre. A Ptk. szerint a „legfőbb szerv ülése személyes részvétellel elektronikus úton is lefolytatható, ha a legfőbb szerv tagjainak személyazonossága az igénybe vett elektronikus úton megfelelően igazolható, dokumentálható és ennek lehetőségét és módját a létesítő okirat rögzíti”. Ennek a változtatásnak azért van nagy jelentősége, mert a cégjog már korábban is alkalmazta az elektronikus döntéshozatalt, részvételt, és a civil szervezeti jog ebben követi azt.

Az új szabály leglényegesebb eleme a személyazonosság igazolhatósága és dokumentálhatósága. Az elektronikus út milyenségét nem határozza meg a Ptk., az gyakorlatilag bármi lehet, ami a fenti feltételnek megfelelően képes dokumentálni a tagok személyazonosságát. A létesítő okiratban erre a lehetőségre kifejezett utalást kell tenni, sőt a bírósági gyakorlatot ismerve, megfelelő rendszert kell kidolgozni arra az esetre, ha e jogintézményt alkalmazzák a tagok. Ez a gyakorlatban a legegyszerűbben videotelefont jelent, a személyazonosságot ugyanakkor dokumentált formában kell igazolni, a bíróság csak az ilyen szabályokat megfogalmazó létesítő okiratot fogadja el, illetve csak az ennek megfelelően levezetett legfőbb szervi (elektronikus) ülésen hozott határozatokat fogadja el érvényesként (pl. létesítő okirat módosítás esetén).

FONTOS szabály, hogy 2014. március 15-től a civil törvény is bevezeti az elektronikus ülésezésre vonatkozó szabályokat (ugyanis az új Ptk.-ból ezek a szabályok kikerülnek az egyesületek vonatkozásában).

A CIVIL SZERVEZETEK ADOMÁNYGYŰJTÉSÉVEL, GAZDÁLKODÁSÁVAL ÉS A KÖZHASZNÚSÁGGAL FOGLALKOZÓ KORMÁNYRENDELET SZABÁLYAI

A civil tv. 73. § (1) bekezdése alapján a Kormány felhatalmazást kapott arra, hogy rendeletben szabályozza a címben jelzett tárgyköröket. Ezt szolgálja a 350/2011. (XII. 30.) kormányrendelet a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és a közhasznúság egyes kérdéseiről.

A rendelet meghatározza az adományt és az adományozás egyes fogalmait. Az adomány fogalmánál azt érdemes kiemelni, hogy pénzbeli és természetbeli is lehet, és hogy azt az adományozottnak alap- vagy közhasznú céljának elérésére, ellenszolgáltatás nélkül adja az adományozó. Fontos kiemelni, hogy ugyan a szabályozás valamennyi eleme újdonság a magyar jogban, az adományszervező olyan szabályozott jogintézmény, amely részleteit eddig a szokásjog sem alkalmazta és nem ismerte. Az adományszervező olyan egyesület, alapítvány vagy nonprofit gazdasági társaság, amelyet az adományozott bíz meg azzal, hogy gyűjtse helyette és nevében az adományt. Ez azt jelenti, hogy ilyen megbízásnak profitorientált gazdasági társaság vagy természetes személy nem lehet alanya. Ugyanakkor az adományszervező megbízásának nincsenek további feltételei, részletszabályai.

Természetes személy lehet adománygyűjtő, ugyanis a rendelet megkülönbözteti az adománygyűjtőt az adományszervezőtől. Az adománygyűjtő lehet természetes személy, méghozzá olyan, aki meghatalmazással végzi ezt a tevékenységet.

A rendelet 4. § (2) bekezdése szerint az alapcél szerinti tevékenység része a közhasznú tevékenység (lásd a közhasznú jogállásról szóló részben). Hozzá kell tenni, hogy ezt a rendelkezést nem csak a rendelet tekintetében lehet értelmezni. A civil tv. 27. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a bevételeket és a kiadásokat elkülönítetten tartja nyilván a szervezet, az alapcél szerinti tevékenységből származó bevételeket („ezen belül a közhasznú” tevékenységből származó bevételeket) a gazdasági-vállalkozási tevékenységből származó bevételektől. Ezt a rendelkezést egyértelműbb formában erősíti meg a rendelet.

Az adománygyűjtést külön fejezetben szabályozza a rendelet. Fontos, hogy az adományszervező és az adománygyűjtő megbízása között eltérés van: ugyanis míg az adományszervezővel a rendelet szerint megbízási jogviszony keletkezik, az adománygyűjtő meghatalmazás alapján jár el. A meghatalmazott adománygyűjtő köteles igazolni önmagát és bemutatnia a meghatalmazását (valamint a mellékletet, ami az adományozott vagy adományszervező adatait tartalmazza) a rendelet 8. § (2) bekezdése szerint. Ebből következik, hogy az adományszervező is meghatalmazhat adománygyűjtőt. Az adománygyűjtés szabályai egyebekben meglehetősen egyértelműek, e helyütt további értelmezésüket mellőzzük.

A közhasznúsággal kapcsolatban a rendelet meghatározza a közhasznúsági melléklet tartalmát. Erre egy olyan mellékletet (formanyomtatványt) rendszeresít a rendelet, ami ugyan minta, de a kötelező elemeket tartalmazza. A közhasznúsági mellékletet ugyan ettől eltérően is el lehet készíteni, de ezeket az elemeket tartalmaznia kell. A rendelet megfogalmazása szerint: „rendelet 1. mellékletének megfelelő, erre a célra rendszeresített formanyomtatványon kell elkészíteni” a közhasznúsági mellékletet. Ez azt jelenti, hogy nem a formai, hanem a tartalmi kérdések a lényegesek, ettől függetlenül vélhetően valamennyi közhasznúsági mellékletet benyújtó civil szervezet pontosan ebben a formában fogja azt benyújtani.

A CIVIL SZERVEZETEKET 2014. MÁRCIUS 15-ÉTŐL, AZ ÚJ PTK. HATÁLYBA LÉPÉSÉTŐL ÉRINTŐ LEGFONTOSABB SZABÁLYOK

Ezek a szabályok 2014. március 15-én, az új Ptk. hatályba lépésével egyidejűleg lépnek hatályba, ettől az időponttól fogva érvényesíthetők.

a) *a civil társaság megváltozott fogalmi környezete*

A civil társaság kikerült az új Ptk.-ból (szemben a korábbival). Ezért a jogalkotó a civil törvényt módosította úgy, hogy a jogintézményt megtartsa: a civil társaság szabályait – némiképp megváltoztatva azokat – beépítette a civil törvénybe.

Civil társaságnak csak természetes személy tagjai lehetnek, akik közös céljaik elérése és közösségi célú tevékenységük összehangolására hozzák azt létre. Ez nem zárja ki, hogy a civil társaság szövetség tagja legyen. A civil társaság jogi személyiséggel nem rendelkezik és vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozható, ugyanakkor a vagyoni hozzájárulás nem kötelező eleme (alapítható vagyoni hozzájárulással és anélkül is).

A civil társaságot a polgári jogi társaságra irányadó szerződési szabályok alapján hozzák létre, azzal a különbséggel, hogy a szerződést az ügyek vitelére feljogosított tag kivételével bármely tag azonnali hatállyal, bármely okból, indokolás nélkül felmondhatja (azaz mintegy kiléphet a szervezetből), a tag halála, illetve felmondása esetén pedig a szerződés a többi taggal mindaddig hatályban marad, amíg a tagok száma egy főre nem csökken.

A civil társaság semmikor és semmilyen körülmények között nem végezhet gazdasági-vállalkozási tevékenységet. Ennél fogva, amennyiben vagyoni hozzájárulással alapítják a felek, a vagyont annak (a célja érdekében történő) felélésén (és esetleges pótlólagos vagyon ismételt felélésén) kívül nem bővítheti, nem forgathatja, nem fialtathatja. Gazdálkodhat (tehát pénzt költhet), hiszen a gazdálkodó tevékenységet nem zárja ki a törvény (abban az esetben, ha vagyont rendelnek a civil társasághoz, gazdálkodnia kell is), de gazdasági vagy vállalkozási tevékenységet nem végezhet. (A gazdálkodó és a gazdasági-vállalkozási tevékenység közötti különbségről az Útmutató „Könyvvitel, gazdálkodás, vállalkozás” fejezetében olvashat bővebben.)

b) *a szövetség megváltozott fogalmi környezete*

A szövetség március 15-étől olyan különleges egyesület, amely két tag részvételével is alapítható, működtethető. A szövetség tagja egyesület, alapítvány, egyéb jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy civil társaság lehet; szövetség tagja természetes személy nem lehet! A létrehozó szervezetek minőségén és számán kívül valamennyi más, egyesületre vonatkozó szabályt alkalmazni kell rá.

c) *az elektronikus ülésezés lehetősége az egyesületek vonatkozásában*

A civil törvény 2014. március 15-én bevezeti az elektronikus ülésezés lehetőségét az egyesületek vonatkozásában. Ugyani jelenleg a hatályos Ptk.-ban szerepelnek ezek a szabályok, az új Ptk.-ból viszont kikerülnek, de 2014. március 15-étől a civil törvényben kapnak helyet az új Ptk. Helyett.

Az ügyvezető szerv vagy a döntéshozó szerv ülése személyes részvétel helyett elektronikus hírközlő eszközök igénybevételevel is lefolytatható, de csak akkor, ha a létesítő okirat az igénybe vehető elektronikus hírközlő eszközöket, valamint azok alkalmazásának feltételeit és

módját úgy határozza meg, hogy a tagok azonosítása és a tagok közötti kölcsönös és korlátozásmentes kommunikáció biztosított legyen.

Ez nem könnyű dolog, ugyanis – vélhetően – a bíróságok nem fogadják el pusztán azt, amennyiben csak email címetek vagy skype (viber stb.) neveket „csatol” az egyesület az alapszabályában az egyes tagokhoz, hiszen semmi nem biztosítja, hogy az email fiókot csak egy személy látja, kezeli (az email fiók használata nem kizárólagos, ami könnyen megtámadhatóvá tenné a jognyilatkozatokat, pl. a határozatok meghozatalát).

Fontos ugyanakkor, hogy az elektronikus ülés szabályai között a civil törvény nem várja el az azonos (vagy valós) időben történő jelenlétet. Ebből az következik, hogy az ülés (az időeltolódások vagy más nyomatékos ok miatt) akár több nap alatt is lefolytatható (praktikusan a tagok hozhatnak határozatot email-es levelezés útján is – amennyiben a fent említett nehézség kiküszöbölhető).

d) a megszűnés és átalakulás új szabályai

A civil törvény 2014. március 15-étől hatályba lépő szabályai a jogutód nélküli és a jogutóddal történő megszűnés jogintézményét is átalakítják. Korábban (2014. március 15-éig) a civil szervezetek csak jogutód nélkül szűnhettek meg. A jogutóddal történő megszűnésre nem volt lehetőség. A jogutód nélküli megszűnés szabályait a civil törvény rögzítette, ugyanakkor csak az eltéréseket szabályozta a csőd- és felszámolási eljárás során a csődtörvényhez (1991. évi XLIX. törvény), a végelszámolás és kényszer-végelszámolás során a cégtörvényhez (2006. évi V. törvény) képest.

Ehhez képest új szerkezetben szabályoz a törvény, ugyanis nem a kivételeket, eltéréseket állapítja meg, hanem önálló szabályokat alkot a jogalkotó a végelszámolás, a kényszer-végelszámolás, az egyszerűsített törlési eljárás, valamint a jogutóddal történő megszűnés esetére is (az átalakulás jogintézményét bevezeti a civil szervezetekre vonatkozó jogba is). A felszámolási és csődeljárás tekintetében ugyan megváltoztatta a jogalkotó a szabályokat, de alapvetően nem alkotott önmagukban álló új rendelkezéseket, hanem szerkezetileg a csődtörvényhez képest kiegészítő jellegű szabályokat tartotta meg. Így a törvény részletesen szabályozza a jogutóddal és a jogutód nélkül történő megszűnés eljárási szabályait, a meghozandó döntéseket, a határidőket, a bíróság és a hitelezők szerepét.

A civil törvény részletes szabályokat alkotott a civil szervezetek átalakulására vonatkozóan is, ami két irányú lehet: egyesülés és szétválás. Az egyesülés vagy összeolvadás vagy beolvadás lehet. Összeolvadás esetében A és B civil szervezet hoz létre egy C szervezetet. Beolvadás során A szervezet nem szűnik meg, csak B szervezet, amelyik beolvad A szervezetbe (vagy értelemszerűen fordítva).

Szétválás esetén A szervezet B és C szervezetre válik szét, illetve A szervezetből kiválik B szervezet, de A szervezet nem szűnik meg.

Amennyiben jogutóddal történik a megszűnés, a megszűnő szervezet tekintetében végelszámolást kell lefolytatni (főszabály szerint, de ez bonyolódhat hitelezői igények esetén).

AZ "1%-OS TÖRVÉNY" VÁLTOZÁSAI

Az SZJA meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény (Szftv.) változásai:

a) a jogosultság, a kedvezményezett státusz megváltozása

Kedvezményezettnek az a szervezet minősül az új szabályok szerint, amelyik

- a magánszemély rendelkező nyilatkozata (tehát a felajánlás) évének első napja előtt legalább két évvel korábban bíróság által nyilvántartásba vett egyesület (kivéve a pártot, biztosító egyesületet, munkaadói és munkavállalói érdek-képviselői szervezetet) vagy alapítvány, közalapítvány,
- azzal a feltétellel, hogy belföldi székhelyű és nyilatkozata szerint közhasznú tevékenységet végez,
- továbbá alapszabálya, alapító okirata szerint közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.

A kedvezményezetti feltételek fennállását igazolni kell. Az igazolásra az adóhatóság hívja fel a kedvezményezettet (azaz nem minden szervezetet, csak azt, amit legalább egy magánszemély megjelölt az adóbevallásában) minden év szeptember 1-ig. A feltételek fennállását a felhívástól számított 30 napon belül igazolni kell, ugyanakkor mulasztás esetén is van helye igazolásnak, a késedelem utólagos kimentésével.

FONTOS szabály, hogy a közhasznú tevékenység végzése nem jelenti azt, hogy a szervezetnek közhasznú minősítésű szervezetnek is kellene lennie. Ugyanis a 2011. évi CLXXV. törvény (civil törvény) szabályai szerint a szervezetek közhasznú minősítés nélkül is végezhetnek közhasznú tevékenységet (ebben az esetben a beszámolóhoz csatolt közhasznúsági mellékletet benyújtásán túl nem szükséges egyéb más formáságot betartani).

b) a regisztrációs kötelezettség

A felajánlott összegre igényt tartó szervezetnek az adóhatóságnál előzetesen regisztrálnia kell magát és igazolnia a kedvezményezetté válás feltételeit, valamint bejelenteni a kiutaláshoz szükséges adatokat (ezt elektronikusan lehet megtenni). A regisztrációs kérelem benyújtásának határideje a rendelkező évet megelőző év szeptember 30-a, ez a határidő viszont jogvesztő (ami azt jelenti, hogy amennyiben elmulasztja a szervezet, abban az esetben nem mentheti ki a mulasztását igazolással). A szervezet a nyilvántartásba vételt követő évben válik kedvezményezetté. A regisztrált szervezetek az adóhatóságtól technikai számot kapnak.

Pl. 2013. júniusában megalakult szervezet így 2016-ban válhat kedvezményezetté (ez lehet az első rendelkező nyilatkozat éve), úgy, hogy 2015. szeptember 30-áig regisztrálja önmagát elektronikusan és 2016-ban az adóhatóság felhívására igazolja a kedvezményezetti feltételeket.

FONTOS: azon szervezetek számára, amelyek 2014-ben igazolják a kedvezményezetti feltételeknek való megfelelésüket, nem kötelező a regisztráció, mert a jogalkotó – átmeneti szabályként – a 2014. évre regisztrációval egyenértékű nyilatkozatként fogadja el azt is, ha a szervezet a kedvezményezetti feltételeket igazolja. Így az a szervezet, amelyiket a bíróság 2012. január elseje előtt vett nyilvántartásba (és egyébként a feltételeknek megfelel) kedvezményezett lehet.

c) a felajánlókkal kapcsolatos adatok megismeréséről;

Fontos változás, hogy a kedvezményezett kérheti, hogy az adóhatóság térítésmentesen tájékoztassa a javára rendelkező - az adatszolgáltatás időpontjában - érvényes és érvénytelen, valamint el nem bírált nyilatkozatot tevők számáról, régiónkénti, megyénkénti, korcsoportonkénti megoszlásáról, az érvénytelenséget okozó okokról és azok arányáról.

Ez a módosítás vélhetően megkönnyíti a szervezetek és a felajánlók (illetve potenciális felajánlók) közötti kommunikáció tervezését.

d) az átutalás szabályainak változása

A csőd- vagy felszámolási eljárás, kényszer-végelszámolás, az egyszerűsített törlési és a kényszerszámolási eljárás alatt álló szervezet részére utalás nem teljesíthető.

e) a forrás felhasználásával kapcsolatos módosítások

A kedvezményezett az átutalást követő év december 31-éig köteles elszámolni az átutalt összeg felhasználásával, különválasztva a cél szerinti és működési költségeket, illetve egy évre előzetesen tervezni az esetleges tartalékképzést. Az ilyen módon fel nem használt (vagy tartalékba nem helyezett) összeget a kedvezményezett visszautalja az adóhatóságnak.

A kedvezményezett saját fenntartásával, működésével kapcsolatos költségek - a tartalékolás esetén ideértve a tartalékolást követő években felmerült, ilyen jellegű költségeket is - együttes összege a felhasználás évében nem haladhatja meg a felhasznált összeg huszonöt százalékát, de legfeljebb 25 millió forintot.

A kedvezményezett reklám és marketing célú tevékenységére fordított költségek együttes összege a felhasználás évében nem haladhatja meg a felhasznált összeg tíz százalékát, de legfeljebb 10 millió forintot.

Működési költségként határozza meg a törvény:

- a munkabért, egyéb személyi jellegű
- a befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztését, a fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások, a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításait, a részesedések, az értékpapírok, a bankbetétek
- a visszafizetési kötelezettség nélkül átadott, pénzügyileg rendezett, véglegesen átadott pénzeszközök
- a székhely, a működési hely - kivéve, ha az valamely alapító, tag, vezető tisztségviselő, alkalmazott vagy ezek hozzátartozója által bármely jogcímen lakás céljára használt ingatlan is egyben - fenntartásával és működtetésével kapcsolatos költségeket, így különösen az ingatlan bérleti díját és a kedvezményezettet terhelő közműdíjakat;
- a postaköltséget, telefon- és internetszolgáltatás alapdíját;
- költségvetési szervek esetében a személyi és dologi juttatásokat.

Jogszabályok rövidítés-jegyzéke

Áfatörvény	az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény
Art.	az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII.
Cégtörvény	a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény
Civil tv.	az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény
Csődtörvény	a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi IXL. törvény
Etv.	az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (hatályon kívül helyezve)
Ket.	a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény
Ksztv. (közhasznú törvény)	a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (hatályon kívül helyezve)
NCA törvény	A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény (hatályon kívül helyezve)
Nyilvántartási tv.	a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény
Önkéntes törvény	a közérdekű önkéntességről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény
Ötv.	a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (2013. január 1-től: 2011. évi CLXXXIX. törvény)
Pp.	a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (2014. március 15. hatályos a 2013. évi V. törvény, az új Ptk.)
Szja. törvény	a személyi jövedelemadóról szóló 1995. CXVII. törvény
Sztv.	a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény
Szftv. (1%-os törvény)	a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény

A CIVIL SZERVEZETEKEL KAPCSOLATOS FŐBB JOGSZABÁLYOK

- Magyarország alaptörvénye
- az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi clxxv. törvény (civil törvény)
- a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi clxxxi. törvény (cnytv.)
- a társadalmi szervezetek nyilvántartásának ügyviteli szabályairól szóló 6/1989. (vi. 8.) im rendelet
- a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi v. törvény (új ptk.)
- polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi v. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi clxxvii. törvény (új ptk.)
- az egyes civil szervezetekkel kapcsolatos törvényeknek a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi v. törvény hatálybalépésével összefüggő, valamint egyéb célú módosításáról szóló 2013. évi ccxiii. törvény
- a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi iii. törvény (pp.)
- a civil szervezetek bírósági eljárásokban alkalmazandó úrlapjairól szóló 11/2012. (ii. 29.) kim rendelet
- a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi v. törvény (ctv.)
- a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi il. törvény (cstv.)
- a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és a közhasznúság egyes kérdéseiről szóló 350/2011. (xii. 30.) korm. rendelet
- a civil szervezetek által igénybe vehető infrastruktúra-támogatásról szóló 554/2013. (xii. 31.) korm. rendelet
- a nemzeti együttműködési alappal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 5/2012. (ii. 16.) kim rendelet
- a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi lxxxviii. törvény
- a számvitelről szóló 2000. évi c. törvény
- a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 224/2000. (xii. 19.) korm. rendelet
- az államháztartásról szóló 2011. évi cxcv. törvény a végrehajtásáról szóló 368/2011. (xii. 31.) korm. rendelettel egységes szerkezetben
- a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról szóló 2007. évi clxxxi. törvény
- a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi cxvii. törvény (szftv.)
- a személyi jövedelemadó meghatározott részében az adózó rendelkezése szerint részesített kedvezményezetteknek átutalt összeg felhasználásáról szóló közlemény formai és tartalmi követelményeiről szóló 9/2008. (iv. 10.) pm–szmm együttes rendelet
- a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi cxvii. törvény (szja. tv.)
- az illetékekről szóló 1990. évi xciii. törvény (itv.)
- az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi cxvii. törvény
- az adózás rendjéről szóló 2003. évi xcii. törvény

- a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi lxxxi. törvény
- egyes vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló 2007. évi clii. törvény (vnytv.)

EGYES SZERVEZETTÍPUSOKRA VONATKOZÓ EGYÉB JOGSZABÁLYOK:

- a sportról szóló 2004. évi i. törvény (sporttv.)
- a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi clxv. törvény
- a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi ccvi. törvény (ehtv.)
- a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi xxxiii. törvény
- az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárakról szóló 1993. évi xcvi. törvény (öpt.)
- a munkavállalói résztulajdonosi programról szóló 1992. évi xlv. törvény
- az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló 2007. évi xcix. törvény
- a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi lv. törvény
- a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi lx. törvény
- az államháztartásról szóló 1992. évi xxxviii. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2006. évi lxxv. törvény
- a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi clxxix. törvény